

JULIOL 3, 2020

Termes que transformen realitats: una anàlisi diacrònica i social de la terminologia en l'àmbit de la reproducció assistida

Mariona Reverté Roca

Directora: Rosa Estopà Bagot

Treball Fi de Màster

Màster en Lingüística Teòrica i Aplicada

Universitat Pompeu Fabra

IDEES PRÈVIES

Observar l'evolució del lèxic més freqüent en l'àmbit de la reproducció assistida

Anàlisi diacrònica

Anàlisi lexicogràfica

Anàlisi social

Estudi emmarcat en el projecte TERMMED (encara en procés de creació)

MARC TEÒRIC

El lèxic, com el lèxic mèdic està viu i és canviant
(Cremades, 2003; Barona, 2004; Mayor, 2008; Guardiola i Baños, 2011):
variació terminològica, neologicitat i obsolescència de formes

TEORIA COMUNICATIVA DE LA TERMINOLOGIA (Cabré, 1999)

Principi de Variació i Adequació (Cabré, 1999)

Variació terminològica és natural

Hi és en comunicació general i en textos especialitzats
(Freixa, 2002)

Pot generar ambigüitat semàntica
(Estopà i Montané, 2019)

Comunicació metge-pacient

(Prieto-Velasco i Montalt-Resurrecció, 2018)

Lèxic més planer, facilitar la comunicació a través
de la terminologia

(García-Izquierdo i Muñoz-Miquel, 2015)

ESTAT DE LA QÜESTIÓ

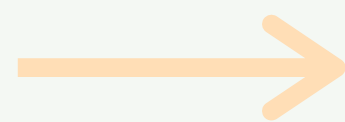
Estudis d'anàlisi diacrònica per veure l'evolució de la terminologia

Freqüència d'ús (Dupuch *et al.*, 2011; Nazar, 2011)

- Canvis d'ús i resemantitzacions (Groult, Louis i Roger, 1988)
- Canvi semàntic: lèxic especialitzat que arriba a tenir connotacions negatives per al gran públic (Lungu, 2012; Meyer i Mackintosh, 2000)

Diccionaris

Manca de criteri sòlid i sistematicitat (Gutiérrez-Rodilla, 2005; Ridao i Rodríguez, 2016)

- Els diccionaris normatius són menys permissius a l'hora d'incloure neologia (Cañete *et al.*, 2019)
- Problemes en la macroestructura i la microestructura que generen ambigüïtat semàntica i, fins i tot, condueixen a errors (Gutiérrez-Rodilla, 2006)

REPRODUCCIÓ ASSISTIDA

1978 naix la primera bebè proveta, la Louise Brown (Paraíso *et al.*, 2018)

Crítiques socials

- Política
- Col·lectius religiosos
- Qüestions ètiques

(Montes, 2004; Puigpelat, 2004; Quirón Salut, 2018;
Riaño i Núñez, 2004; Robustillo, 2009)

Tècniques més conegudes

- Fecundació *in vitro*
- Inseminació artificial
- Injecció intracitoplasmàtica d'espermatozoides
- Gestació subrogada

(Cercaterm, 2020; Departament de Salut, 2018; Dexeus Mujer, 2017)

PREGUNTES DE RECERCA

A) Quina és l'evolució dels termes més freqüents de la reproducció assistida en textos especialitzats dels darrers vint anys? I quin és el tractament dels termes en blogs d'hospitals de referència?

B) De quina manera es tracta aquesta terminologia en un diccionari per al públic general d'una banda i a un d'especialitzat de l'altra banda?

C) Quina empremta deixa la reproducció assistida en la societat actual?

HIPÒTESIS

A)

**TEXTOS
ESPECIALITZATS:**

- Evolució del volum terminològic
- Variació terminològica
  - Neologia

BLOGS:

- Lèxic general, bàsic
- Terminologia fonamental

B)

DICCIONARIS:

- Selecció de termes
- Més entrades en diccionaris especialitzats
- L'anglès és la llengua de recerca i pot recollir més neologia

C)

ENQUESTA:

- Percepció positiva RA
- Terminologia connotada negativament
- Desconeixement general
- Ambigüitat semàntica

METODOLOGIA

CORPUS TERMED

1999-2005

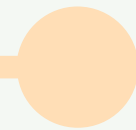
2006-2012

2013-2019

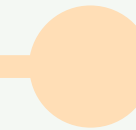
16

40.050

16

221.873

16

399.541

núm. documents

núm. lemes

S'analitzen un total de **26** unitats terminològiques:

- Substantius: 8
- Sintagmes nominals: 10
- Adjectius: 3
- Sigles: 4

Freqüència d'ús

Opacitat semàntica

Terminus 2 (IULATERM, 2020)
Sketch Engine (Kilgarriff *et al.*, 2020)

Corpus del Projecte TERMED

BLOGS

DEXEUS	QUIRÓN
- Secció "Fertilidad" - 7 articles - 5.561 lemes	- Secció "Deseo Concebido" - 10 articles - 5.529 lemes

DICCIONARIS

1. *Diccionario de la Lengua Española* de la RAE
2. *Diccionario de Términos Médicos* de la RANM
3. *Concise Medical Dictionary* d'Oxford

LLENGUA

EN LÍNIA

DESTINATARI

ENQUESTA

32 PREGUNTES - 6 SECCIONS

Qüestionari sociolingüístic

sexe
edat
procedència
estudis
urbanita
creença religiosa

Qüestionari experiència en TRA i connotacions

PACIENTS DE RA

TERCERES PERSONES

Qüestionari terminològic

Coneixement i
desconeixement
Confusió
Parelles de sinonímia
Definicions

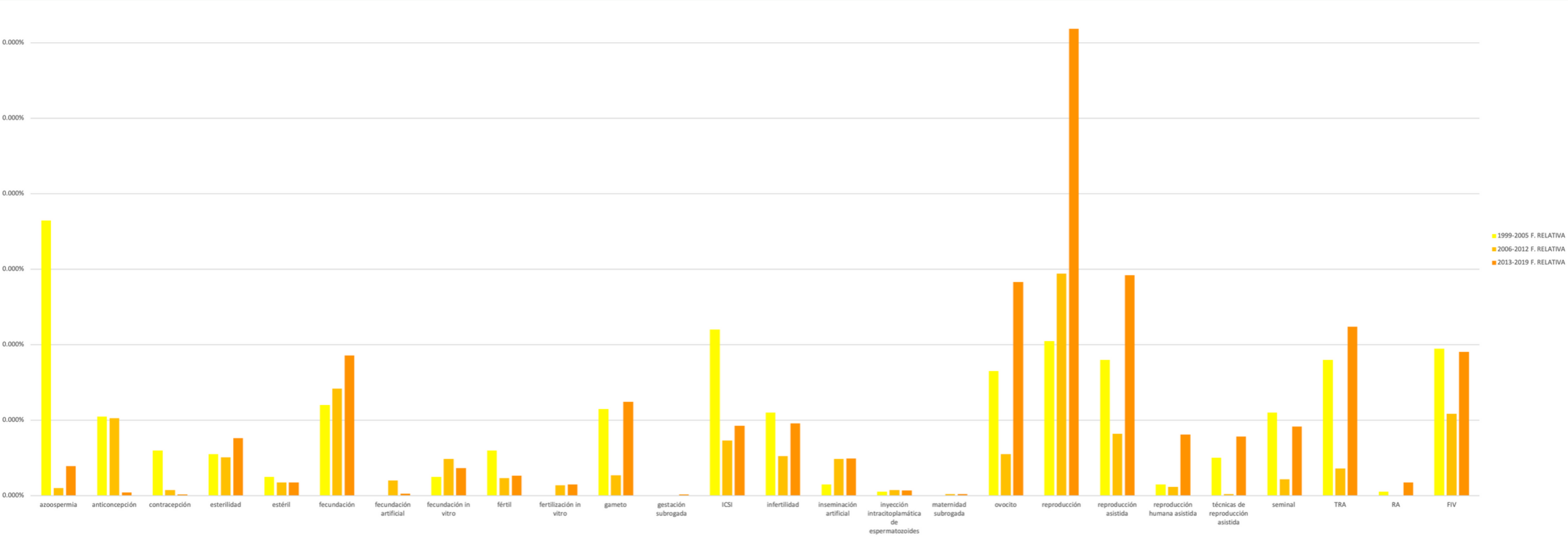

RESULTATS I DISCUSSIÓ

RESULTATS: corpus

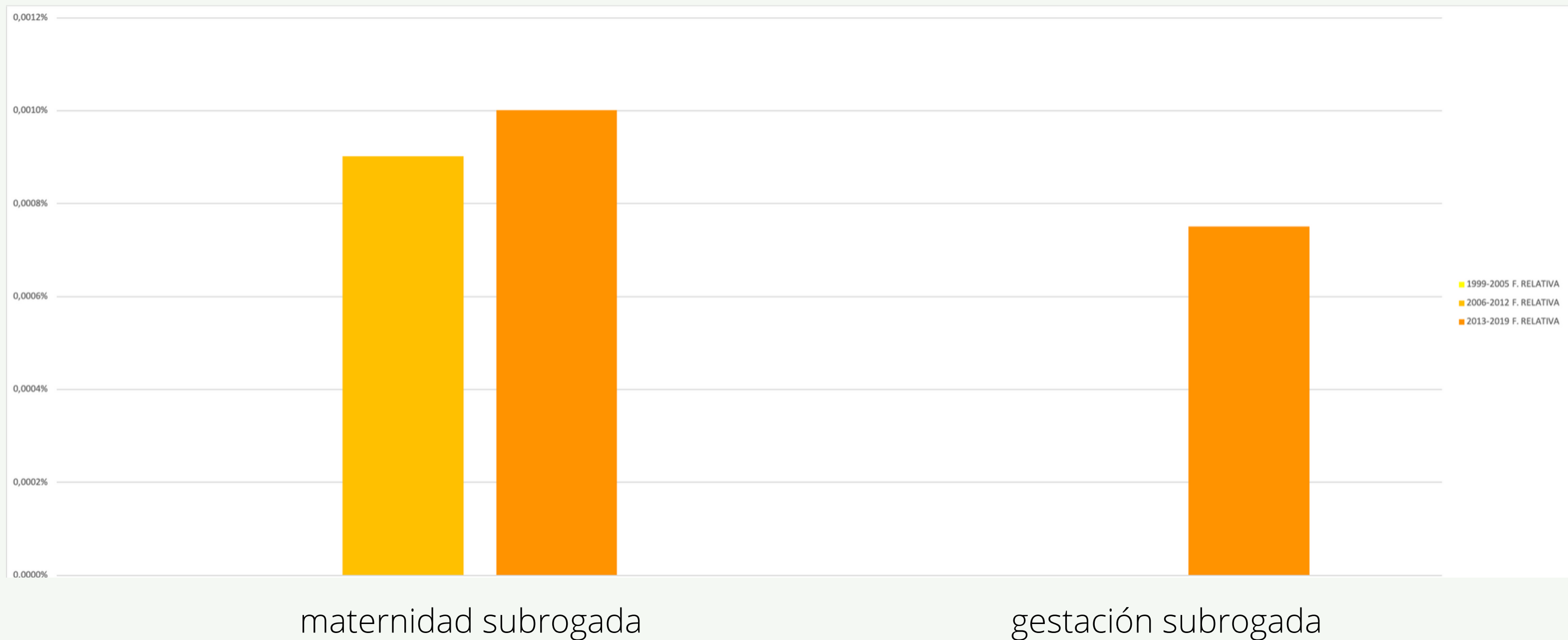

RESULTATS: CORPUS

(Cabré, 1999)

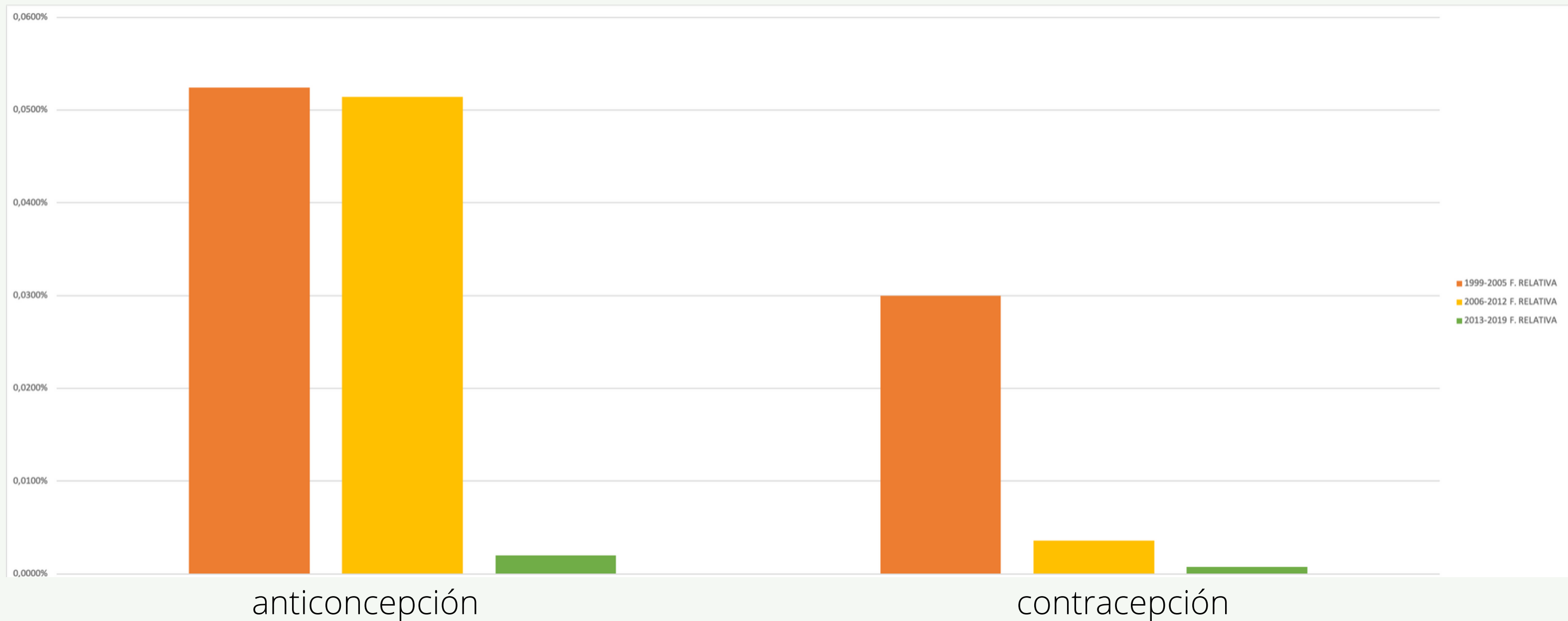
Corba lineal que augmenta o es manté en el temps. A més, apareix neologicitat en els darrers anys i també s'observa obsolescència de formes

RESULTATS: CORPUS

(Cabré, 1999)

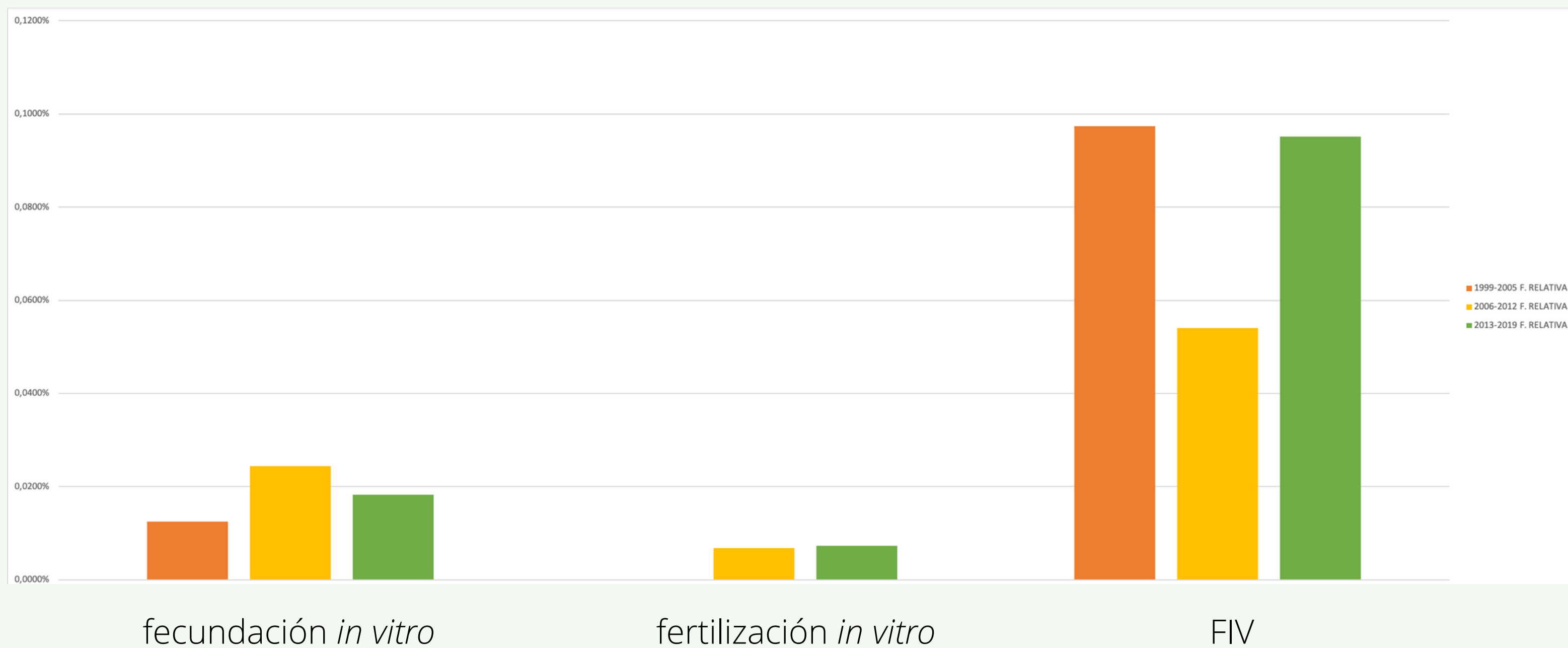
Corba lineal que augmenta o es manté en el temps. A més, apareix neologicitat en els darrers anys i també s'observa obsolescència de formes

RESULTATS: CORPUS

(Cabré, 1999; Freixa, 2002)

Molta variació terminològica en totes les franges temporals

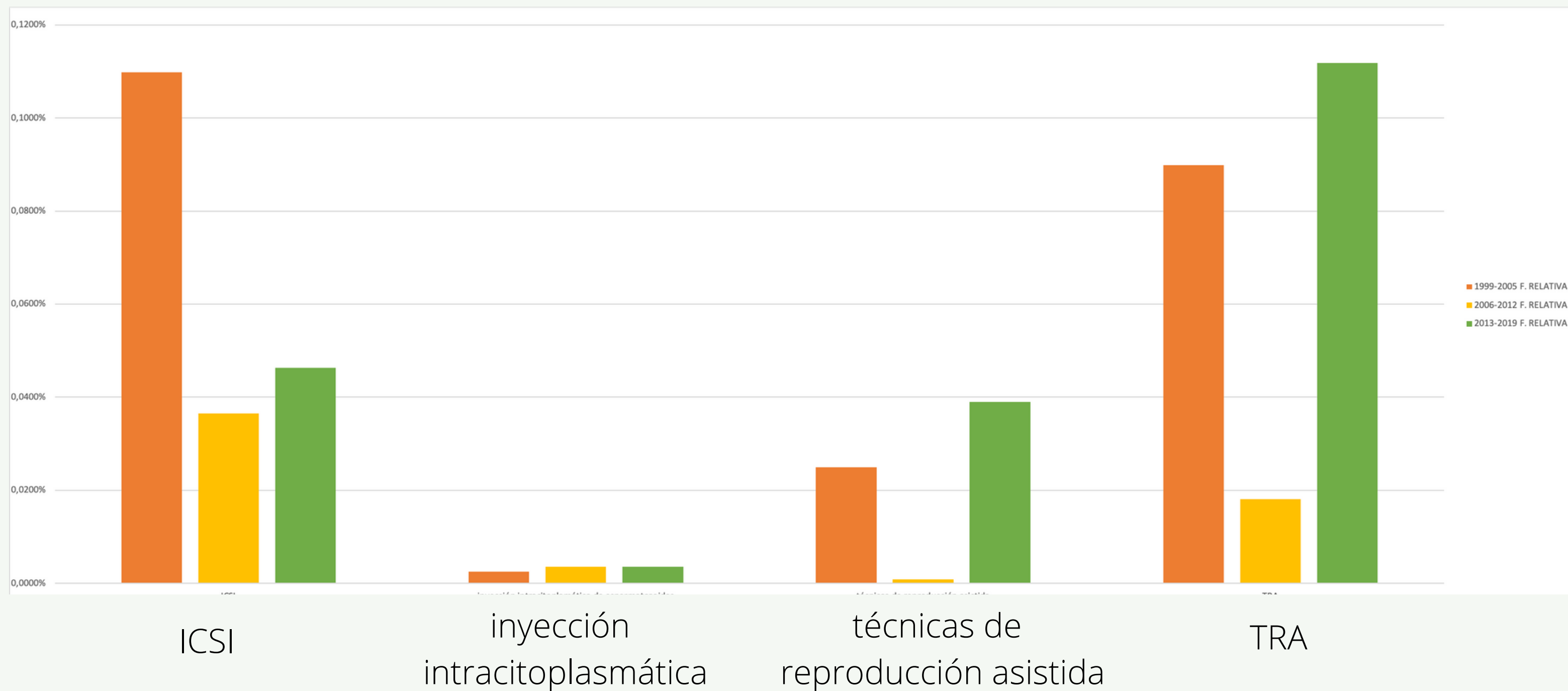

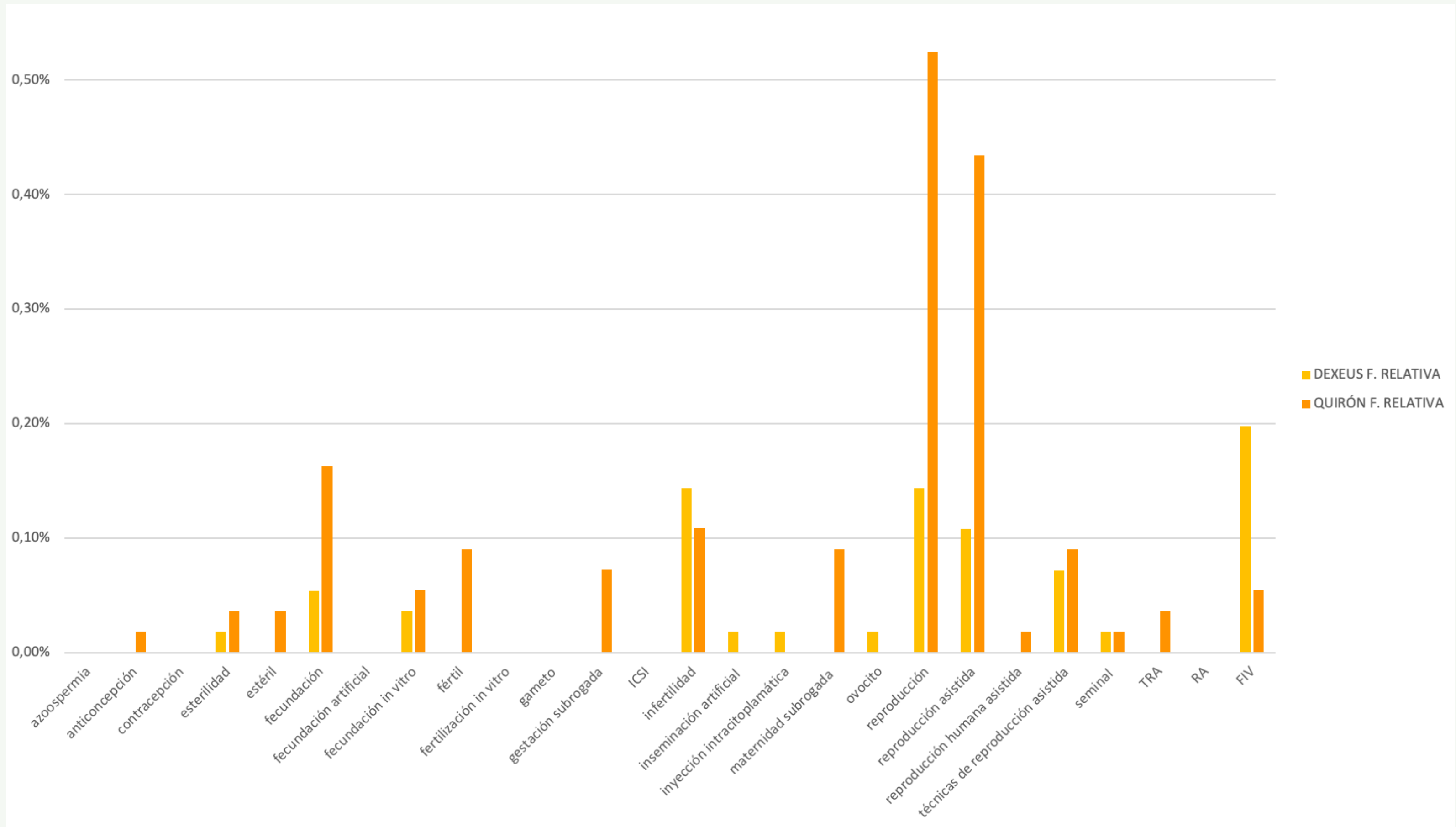
RESULTATS: CORPUS

(Pallejà, 2012; Vidal-Sabanés i Porras, 2019)

Forta presència de nominalització i ús predilecte per la siglació

RESULTATS: blogs

RESULTATS: BLOGS

BLOGS

DEXEUS	QUIRÓN
<ul style="list-style-type: none"> - Repertori lèxic - Tecnicismes - Sigles (<i>FIV</i> es manté) <p>Unitat lèxica més comuna:</p> <p><i>problema</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> + Repertori lèxic + Tecnicismes - Sigles

6 unitats més freqüents

óvulo
fertilidad
embarazo
tratamiento

(García-Izquierdo i Muñoz-Miquel, 2015)

ANÀLISI LEXICOGRÀFICA

23 termes seleccionats → Més freqüents i coneguts

Termes	DLE	DTM	CMD
<i>fecundación in vitro</i>	X	✓	✓
<i>FIV</i>	X	✓	✓
<i>gestación subrogada</i>	X	X	X
<i>ICSI</i>	X	X	✓
<i>inyección intracitoplasmática de espermatozoide</i>	X	X	✓
<i>maternidad subrogada</i>	X	X	X
<i>RA</i>	X	X	X
<i>reproducción asistida</i>	✓	X	X

(Gutiérrez-Rodilla, 2005; Ridao i Rodríguez, 2016; Cañete *et al.*, 2019)

ANÀLISI LEXICOGRÀFICA

En alguns casos, els diccionaris no són clars ni precisos a l'hora de donar una definició exacta i unívoca

Infertilidad

DLE (RAE, 2014) → Cercar la definició a través de l'entrada *esterilidad*

DTM (RANM, 2012) → Cercar la definició a través de l'entrada *esterilidad* i allà distingeix entre un terme i l'altre

CMD (Law i Martin, 2015) → Definició de les causes però no del que és pròpiament, ofereix cercar l'entrada *esterilidad*

(Gutiérrez-Rodilla, 2006)

ANÀLISI SOCIAL

198 participants

QÜESTIONARI SOCIOLINGÜÍSTIC

Dones catalanes entre els 18 i els 45 anys amb un nivell d'estudis elevat, que viuen al poble o a l'àrea metropolitana i que no tenen creences religioses

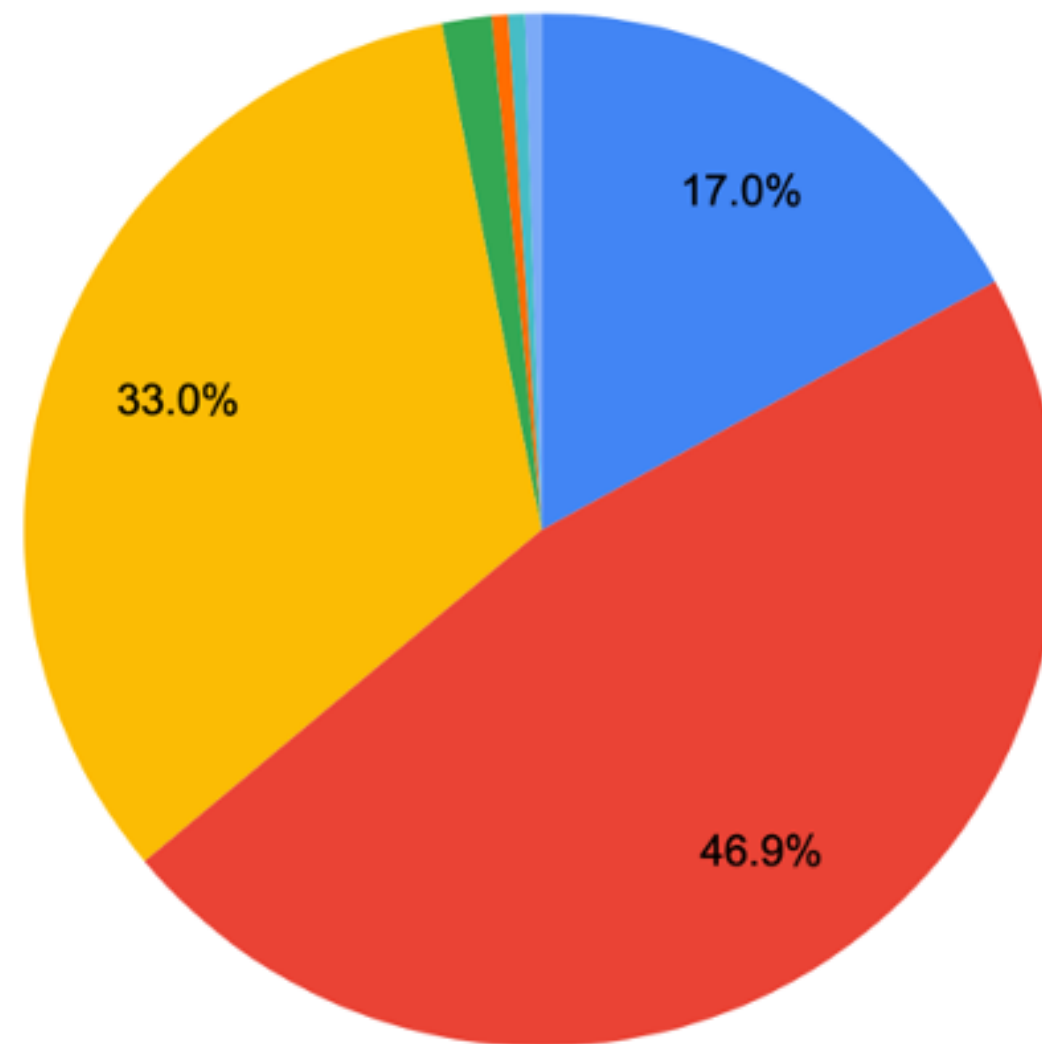

ANÀLISI SOCIAL

A favor de les TRA

13. Estàs a favor de les tècniques de reproducció assistida?

- Sí, però no les conec totes com per donar una valoració acurada
- Sí, de la fecundació in vitro i de la inseminació artificial
- No, de cap
- No, tot i que no les conec totes per poder donar una valoració acurada
- Sí, de la fecundació in vitro i de la gestació subrogada
- Sí, de la inseminació artificial
- Sí, de totes

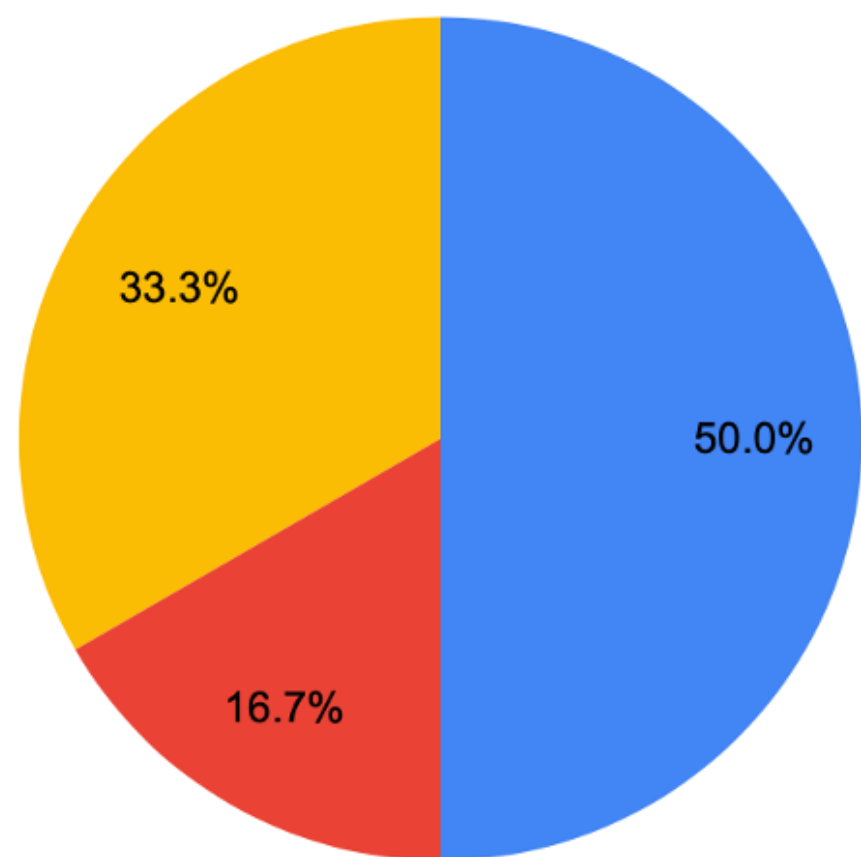
ANÀLISI SOCIAL

(Puigpelat, 2004)

Experiència pacients TRA

16. Expliquen obertament la seva experiència?

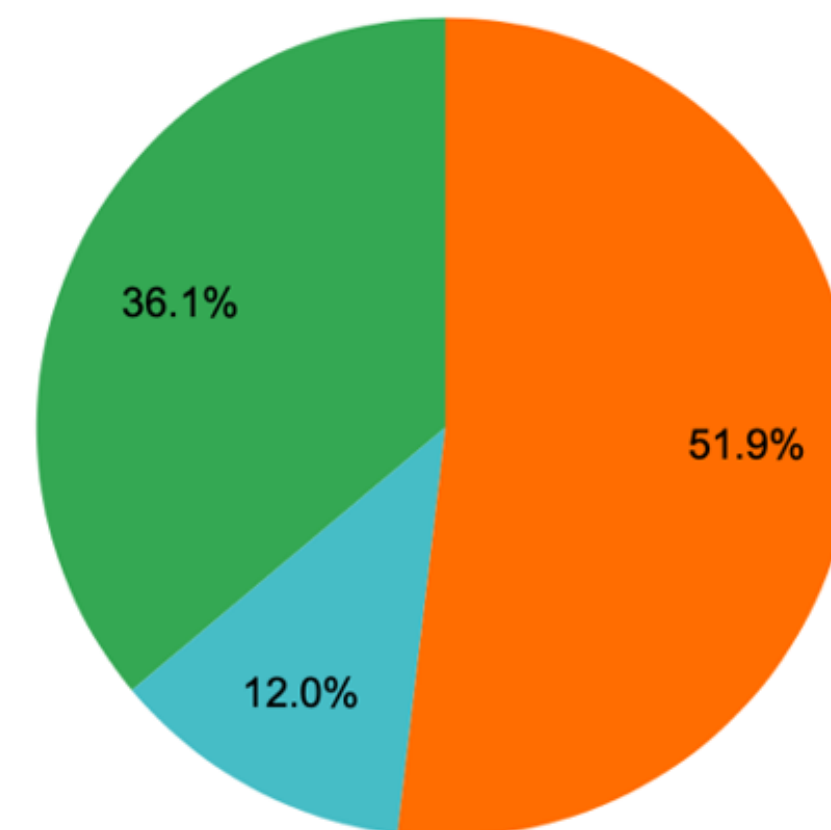
● Només davant de persones properes ● No ● Sí

Experiència terceres persones TRA

16. Expliquen obertament la seva experiència?

● Només davant de persones properes ● No ● Sí

Les TRA no s'expliquen obertament

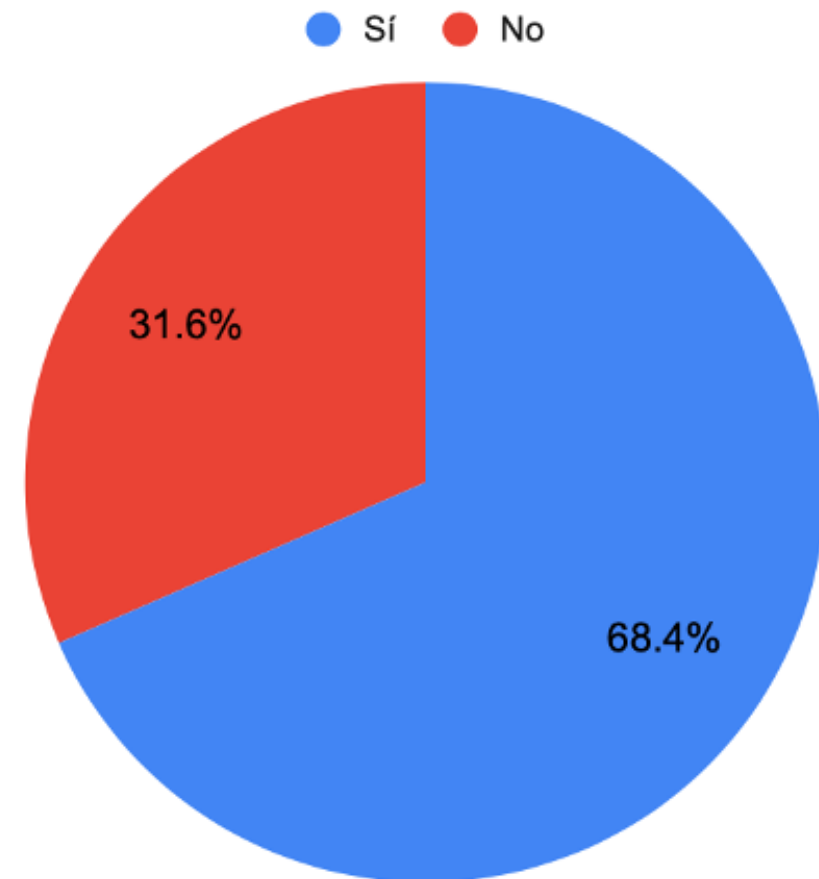
ANÀLISI SOCIAL

(Dexeus, 2017; Puig, 2004, 2004)

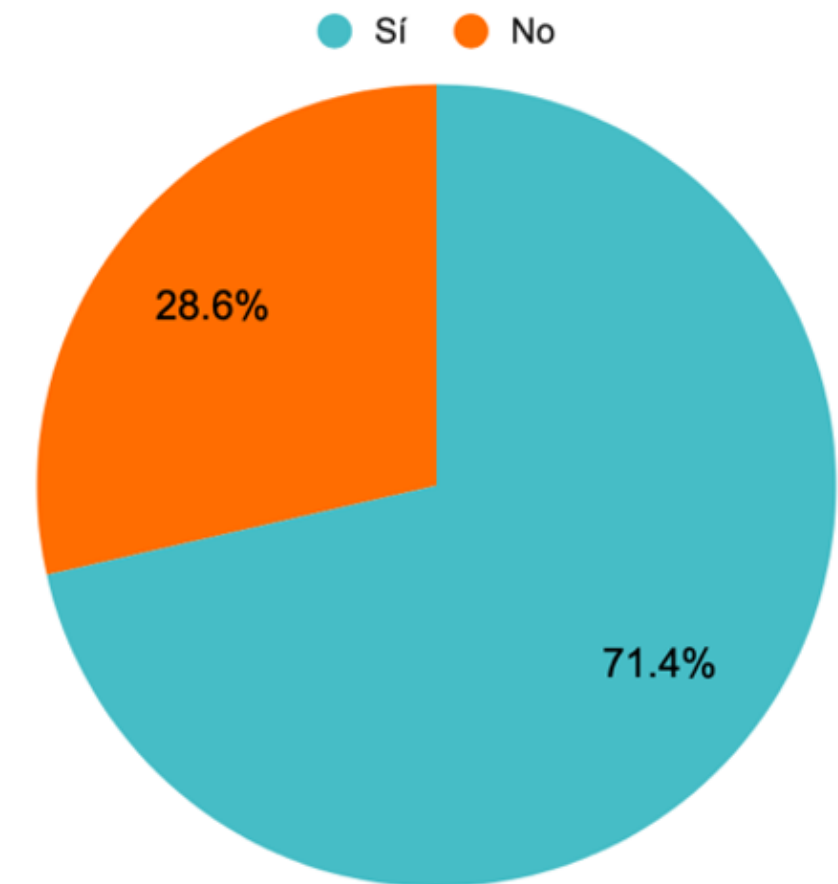
Infertilitat pacients

Infertilitat terceres persones

19. Creus que la infertilitat està connotada negativament?

19. Creus que la infertilitat està connotada negativament?

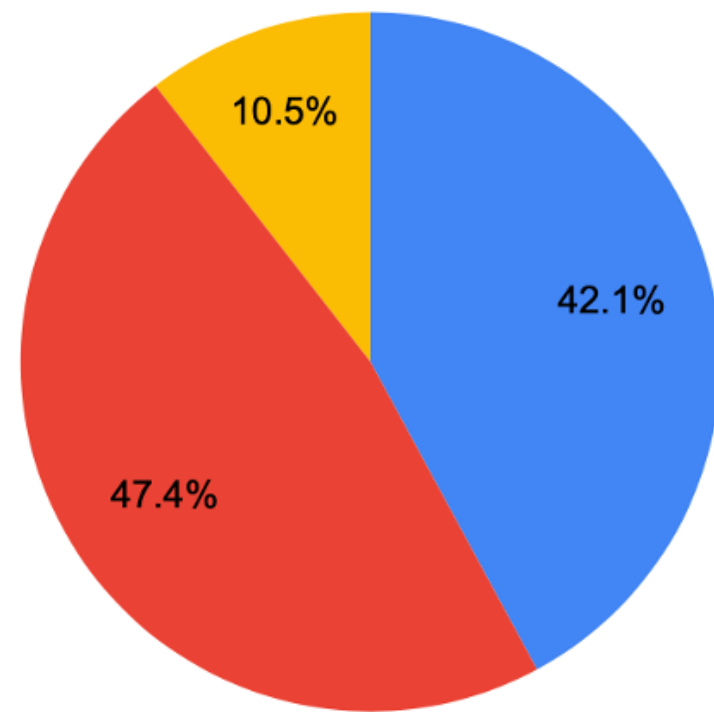
El terme *infertilitat* està connotat negativament

Visió pacients

20. Creus que la infertilitat està més connotada negativament per a les dones o per als homes?

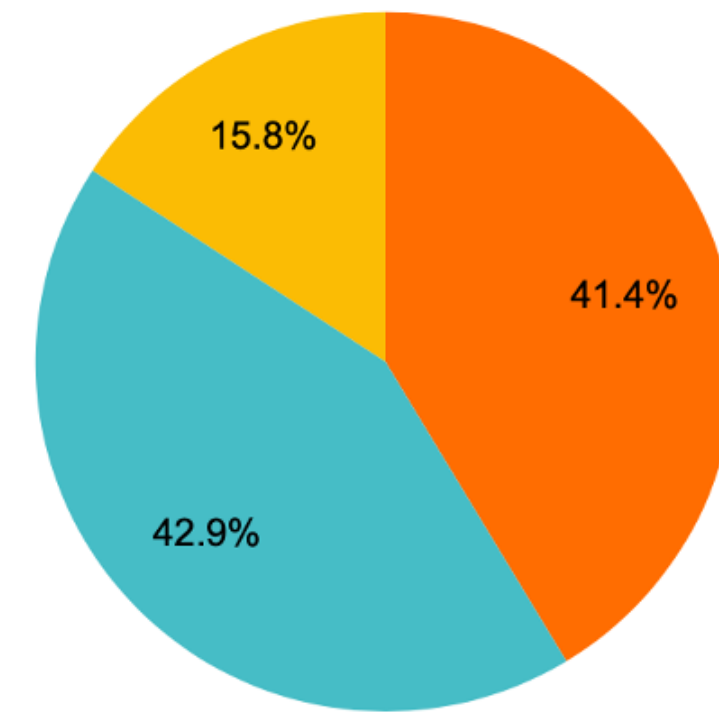
● Els dos per igual ● Les dones ● Els homes

Visió terceres persones

20. Creus que la infertilitat està més connotada negativament per a les dones o per als homes?

● Els dos per igual ● Les dones ● Els homes

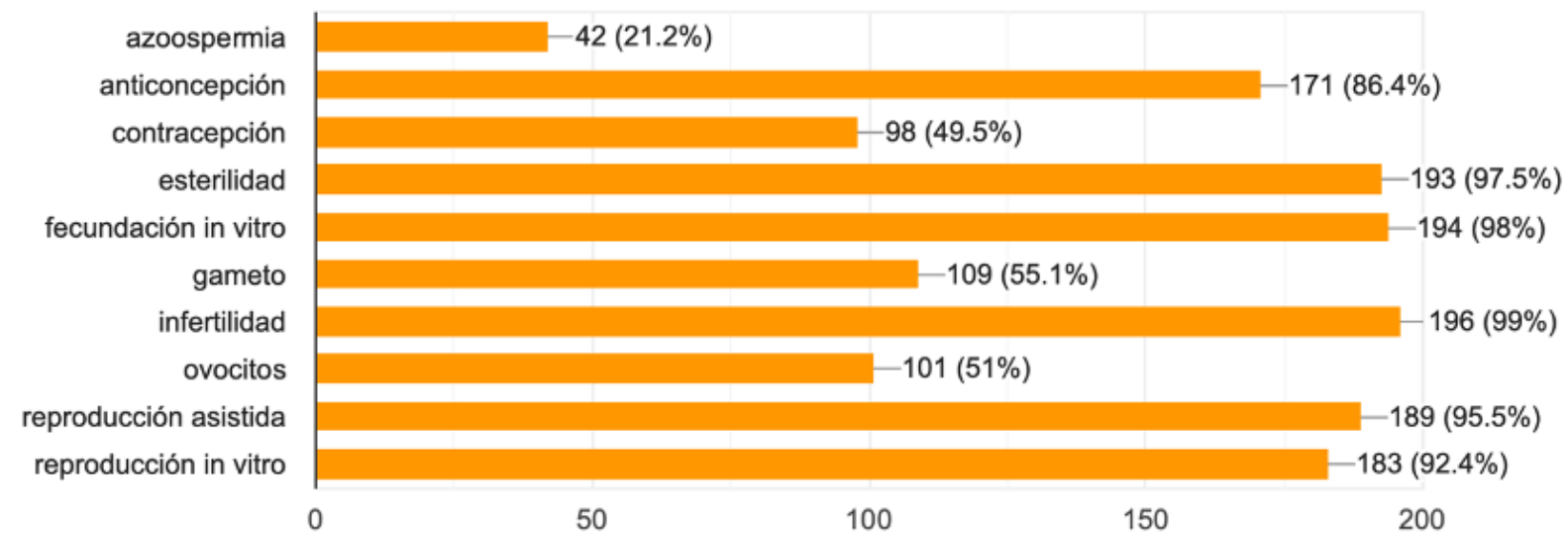
El col·lectiu femení és el més repercutit

ANÀLISI SOCIAL

QÜESTIONARI TERMINOLÒGIC

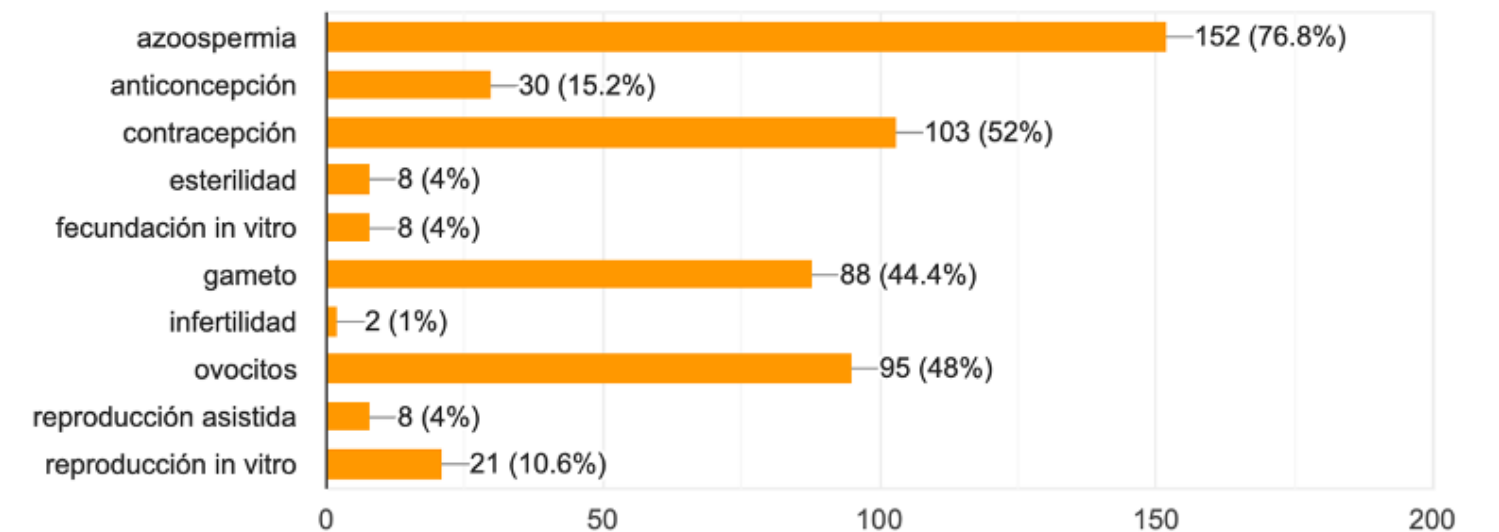
21. Marca els termes que coneixes:

198 responses

22. Marca quins termes et resulten confusos:

198 responses

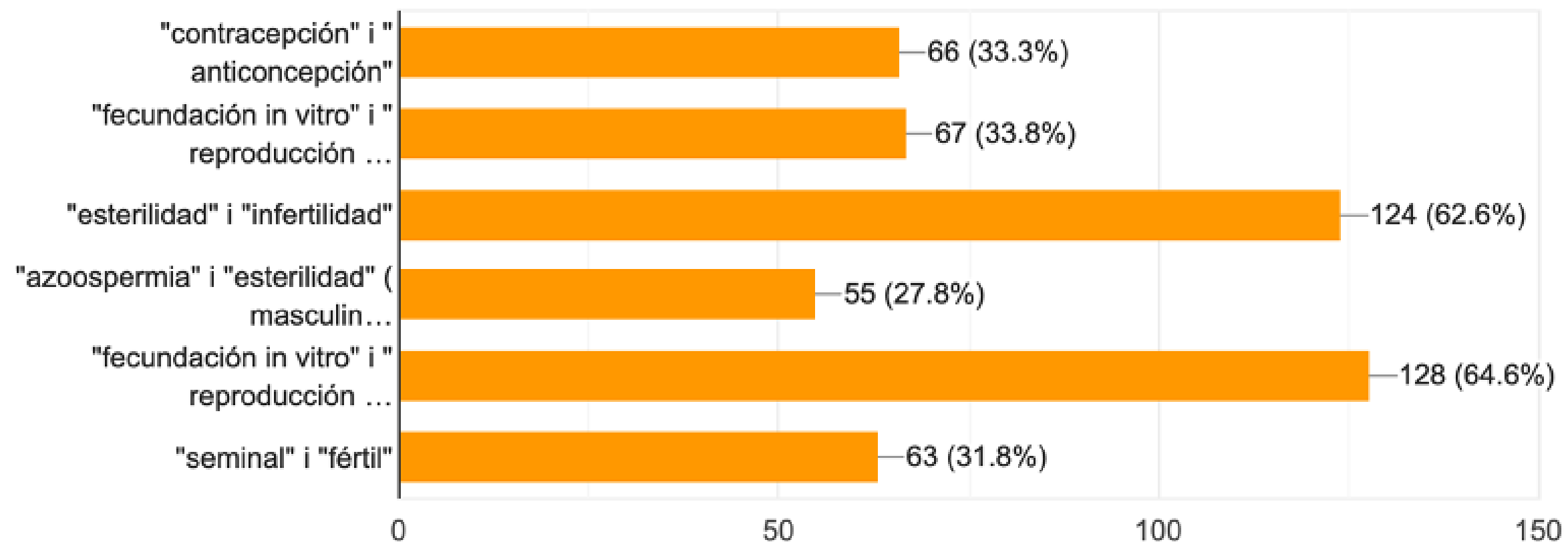

Superficialment, els participants reconeixen molts termes

PARELLES DE SINONÍMIA

23. Marca les parelles que siguin sinònimes, és a dir, que signifiquin el mateix en el context de la reproducció assistida:

198 responses

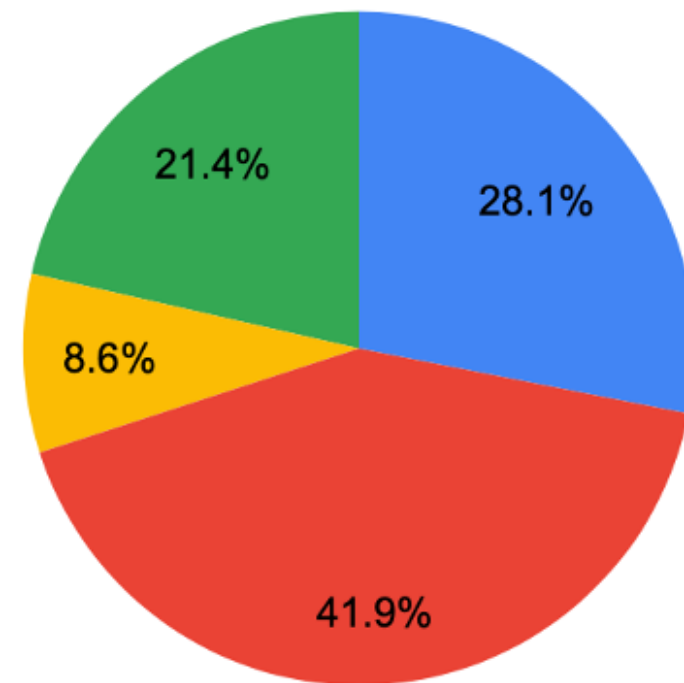

ANÀLISI SOCIAL

DEFINICIONS

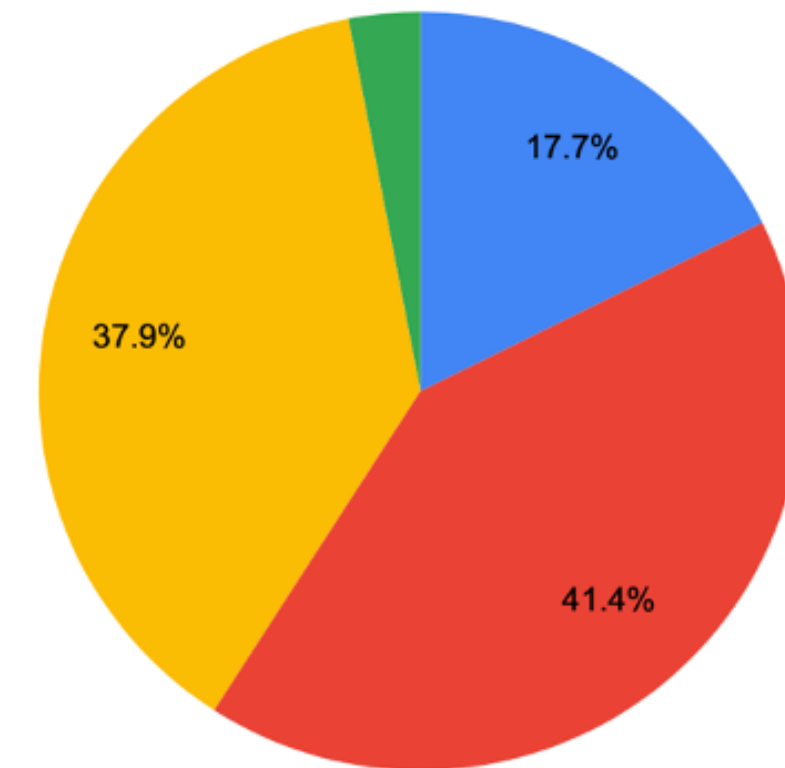
24. Marca l'opció correcta. La reproducció assistida es...

- b) un conjunt de tècniques de reproducció que se basen en la manipulació de los gametos de un...
- c) una tècnica de reproducció que se basa en la implantació de las celulas sexuales de un proge...
- a) un conjunt de tècniques de reproducció que se basen en la manipulació de los ovocitos de un...
- No ho sé

26. Marca l'opció correcta. La infertilitat es...

- b) la incapacidad temporal de conseguir embarazos viables.
- c) la imposibilidad de tener descendencia en el proceso de reproducción sexual.
- a) la incapacidad permanente de conseguir embarazos viables.
- No ho sé

Desconeixement global de l'àmbit: públic general i semiexpert

CONCLUSIONS

---

1. El lèxic mèdic presenta molta variació terminològica i hi ha una forta presència de les sigles com a variants terminològiques en els documents mèdics
2. Els blogs presenten un lèxic més planer, accessible al gran públic
3. Els diccionaris normatius tendeixen a ser més restrictius però contenen molts tecnicismes
4. La RA està connotada socialment i la terminologia hi juga un paper protagonista

Línies futures

- Ampliació del corpus TERMMED
- Ampliació del nombre de participants de l'enquesta

REFERÈNCIES

Barona, J. L. (2004). "Hacer ciencia de la salud: los diagnósticos y el conocimiento científico de las enfermedades". *Panace@*. Revista de Medicina, Lenguaje y Traducción, núm. 15, pp.37-44.

Cabré, M. T. (1999). *La terminología: representación y comunicación. Elementos para una teoría de base comunicativa y otros artículos*. Girona: Documenta Universitaria.

Cañete, P.; Fernández-Silva, S. i Villena, B. (2019). "Estudio de los neologismos terminológicos difundidos en el diario El País y su inclusión en el diccionario". *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación (CLAC)*, vol. 80, pp. 135-158.

Cremades, F. (2003). "Medicina: canvi social i canvi lingüístic". Dins de Vicent Martines (coord.) *Llengua, societat i ensenyament*, vol. II, pp. 125 – 160.

Departament de Salut. (2018). "Reproducció assistida". Generalitat de Catalunya. Recuperat de: <https://canalsalut.gencat.cat/ca/salut-a-z/r/reproduccio-assistida>

Estació TERMINUS 2 [recurs en línia]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada. Grup IULATERM. Recuperat de: <http://terminus.iula.upf.edu>

Estopà, R. i Montané, M. A. (2019). "La terminologia en els informes mèdics". Dins de: R. Estopà (coord.). *Comunicació, llenguatge i salut. Estratègies lingüístiques per millorar la comunicació amb el pacient*. Barcelona: Institut de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.

Freixa, J. (2002). *La variació terminològica*. [Tesi Doctoral]. Barcelona: Universitat de Barcelona.

Groult, M., Louis, P. i Roger, J. (1988). *Transfert de vocabulaire dans les sciences*. París: Éditions du Centre National de la Recherche Scientifique.

Guardiola, E. i Baños, J. (2011). "Eponímia mèdica. Els altres epònims". *Manuals de Medicina*, núm. 94, pp. 130-132.

REFERÈNCIES

Gutiérrez-Rodilla, B. M. (2005). *El lenguaje de las ciencias*. Madrid: Gredos.

Gutiérrez-Rodilla, B. M. (2006). "Medicina y diccionarios: ¿para cuándo una buena lexicografía de divulgación?". *Panace@*, vol. 7, núm. 24, pp. 279-284.

Quirón Salut. (27 d'abril de 2018). "Una charla entre mujeres sobre la reproducción asistida". [Arxiu de vídeo: min. 11:40-12:15]. Recuperat de: <https://www.youtube.com/watch?v=hmt5S59NtOsEstació>

Kilgarriff, A. et al. (2020). *The Sketch Engine*. Lexical Computing Limited. Lorient: Euralex. Recuperat de: <http://www.sketchengine.eu>

Law, J. i Martin, E. (2015). *Concise Medical Dictionary*. (9th ed.) Oxford. Recuperat de: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199557141.001.0001/acref-9780199557141>

Lorente, M. i Estopà, R. (coords.) (2018-2020). *Corpus TERMMED. Evolución del conocimiento científico en medicina: el cambio léxico y semántico*. Referència: FF12017-88100-P, finançat per l'Agencia Estatal de Investigación (AEI) i el Fondo Europeo de Desarrollo Regional (FEDER). Barcelona: Institut de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.

Lungu, C. S. (2012). "Valeurs connotatives des termes médicaux dans la presse écrite roumaine. Connotative values of the medical terms in Romanian printed press". *Appropriation et transmission des langues et des cultures du monde: Actes du Séminaire Doctoral International*. University de Craiova.

Mayor, B. (2008). *Cómo elaborar folletos de salud destinados a los pacientes*. Barcelona: Fundación Dr. Antonio Esteve.

Meyer, I. i Mackintosh, K. (2000). "'L'Étirement" du sens terminologique: Aperçu du phénomène de la déterminologisation". Dins de H. Béjoint i P. Thoiron (coords.), *Le Sens en Terminologie*, pp. 198-217. Lyon: Presses Universitaires de Lyon.

REFERÈNCIES

Montes, G. E. (2004). "Bioética y Técnicas de Reproducción Asistida". *Revistas de Ciencias Administrativas y Financieras de la Seguridad Social*, vol. 12, núm. 1. Recuperat de: https://www.scielo.sa.cr/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1409-12592004000100008#1

Nazar, R. (2011). "Estudio diacrónico de la terminología especializada utilizando métodos cuantitativos: Ejemplos de aplicación a un corpus de artículos de lingüística aplicada". *Revista Signos. Estudios de Lingüística*, núm. 44, pp. 51-56

Pallejà, J. F. (2012). "Els informes mèdics són entenedors per a qui els ha de llegir?". *Llengua, societat i comunicació*, núm. 10, pp. 53-62.

Prieto-Velasco, J. A. i Montalt-Resurrecció, V. (2018). "Encouraging comprehensibility through multimodal patient information guides". *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, vol. 17, pp. 196-214.

Puigpelat, F. (2004). *Feminismo y las técnicas de reproducción asistida*. Barcelona: Universidad Autónoma de Barcelona.

Real Academia Española. (2014). *Diccionario de la Lengua Española*. (23ª ed.) [en línia]. Recuperat de: <https://dle.rae.es> Real Academia Nacional de Medicina. (2012). *Diccionario de términos médicos [en línia]*. Madrid: Editorial Médica Panamericana. Recuperat de: <https://dtme.ranm.es/index.aspx>

Riaño, I. i Núñez, M. P. (2004). "Técnicas de reproducción asistida. Dilemas éticos. Mesa Redonda: Coordinación interdisciplinaria de la atención al recién nacido de alto riesgo. Propuestas de actuación". *Boletín de la sociedad de pediatría de Asturias, Cantabria, Castilla y León*, vol. 44, pp. 185-192

Robustillo, A. R. (18 de novembre de 2009). "La infertilidad masculina sigue siendo un tema tabú". *Hoy*. Recuperat de: <https://www.hoy.es/20091118/regional/infertilidad-masculina-sigue-siendo-20091118.html?ref=https:%2F%2Fwww.google.com>

Salud de la Mujer Dexeus. (20 de febrer de 2017). "Més de la meitat de les dones que recorren a la reproducció assistida supera els 40 anys". Hospital Universitari Dexeus [Blog]. Recuperat de: <https://www.quironsalud.es/dexeus-barcelona/ca/sala-de-premsa/noticies/mes-de-la-meitat-de-les-dones-que-recorren-a-la-reproduccio>

REFERÈNCIES

TERMCAT. Centre de Terminologia. (2020). Cercaterm. Recuperat de: <https://www.termcat.cat/es>

Vidal-Sabanés, L. (2015). *La comunicació metge-pacient en processos oncològics: problemes i necessitats relacionats amb la terminologia*. [Treball Final de Màster]. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

Vidal-Sabanés, L. i Porras, J. (2019). "Les abreviacions en l'informe mèdic: abreviacions, sigles i símbols". Dins de: R. Estopà. (coord.). *Comunicació, llenguatge i salut. Estratègies lingüístiques per millorar la comunicació amb el pacient*. Barcelona: Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra.

Moltes
gràcies!

TENIU ALGUNA PREGUNTA?